

ståtlig fästman och en rätt vacker, men dock anspråkslöst tilltagen penningsumma. Ref.s mening är nu, att ett betydligt antal läsare, läsarinor i s.het, skall med allt deltagande läsa dessa enkla berättelser, och att den moraliska rättvisa, Förf.n omsorgsfullt skipar, skall lända sagde läseverld till tröst och uppbyggelse. Ref. menar intet ondt dermed, om han säger, att dessa skrifter väl egna sig för husjungfrurnas romanbibliotek; ty detta hindrar dem icke att med samma nöje läsas af fröknar och mamseller. Meningen är blott den, att de kunna verka förädlande hos samhällsklasser, som i s.het i vårt land hittills varit stängda från den vittra litteraturen. I samma inflytande finner Ref. en god sida äfven hos en del af H:fors Tidningars nämnda noveller.

J. V. S.

10

41 SVENSK LITTERATUR.

Litteraturblad n:o 13, december 1848

1. GIRONDISTERNAS HISTORIA AF ALPHONSE DE LAMARTINE. ÖFVERSATT AF GUSTAF THOMÉE. STOCKHOLM 1848.

20

Vi hafva hittills lemnat få notiser om Svenska bokpressens sednaste alster, i afsigt att vid årgångens slut gifva en samlad revy från såväl den Svenska som den Tyska litteraturen. Men då vårt blad opåräknadt kommer att upplefva ännu en årgång, uppskjuta vi för denna berättelsen om Tyska litteraturen icke mindre, än om det hufvudsakliga af den originalt Svenska. Här anmälas endast några¹ öfversättningar af skrifter, hvilka ega ett allmännare intresse, och bland dem främst den af Lamartine's »Girondisternas Historia».

Icke längesedan nämnde vi i en öfversigt af den Franska moderna litteraturen detta arbete med det omdöme, att detsamma icke eger någon högre förtjenst som historiskt verk, och att det förnämligast utmärker sig genom sin stil. Ref.s bekantskap med detsamma var hemtad ur ett Belgiskt blad, der arbetet taclades dels för osäkerhet i planen, dels för misstag i de historiska uppgifterna, dels åter för motsägelser i bedömandet af personer och händelser. Så lades Förf. till last, att han i arbetets början strängare bedömt Girondisternas förfarande, men mot dess slut framställt dem i en vida ljusare dager. En anmälan i ett Tyskt blad instämmer i det hufvudsakliga af dessa anmärkningar.

30

Ännu har Ref. sett endast tre häften af de 10 à 12, hvilka öfversättningen kommer att upptaga. Denna ofullständiga kännedom om arbetet berättigar icke till något eget omdöme öfver detsamma. Hvad man dock deraf tror sig bemärka, är, att Förf.s sed, att till hvarje personlighets uppträdande bifoga sina reflexioner och bedömanden, måste föranleda någon osäkerhet. I hvarje fall torde få antagas, att arbetet icke förtjenar det namn af »klassiskt,» hvilket förläggaren af den Svenska öfversättningen tilldelar detsamma. Deremot visar sig, att det innehåller en stor rikedom af uppgifter från Franska revolutionens mest intressanta period. Det synes i detta hänseende vara ett verkligt bibliotek af hithörande memoirlitteratur, och åtminstone den med denna litteratur obekanta öfverraskas på hvarje sida af nya meddelanden öfver partiernas och individernas förhållande mellan kulisserna och ur de sednares enskilda lif. Då också framställningen är gjord med

40

50

¹ Dessa äro tillgängliga i Bokhandeln i Kuopio.

den berömda skaldens och värtaliga folkrepresentantens talang, och öfversättningen skett i ett ledigt språk, så läses arbetet äfven i dess Svenska drägt med utomordentligt nöje.

10 Girondisterna utgjorde, såsom bekant, ett parti i den s. k. Lagstiftande Församlingen under revolutionens mest stormiga tider. Det bestod för det mesta af deputerade från norra och vestra Frankrikes städer, der isynnerhet i Bourdeaux och andra sjöstäder republikanismen gäste i sinnena. Konstituerande församlingen hade i Sept. 1791 upplöst sig, efter att hafva infört den nya konstitutionen, under beslut, att ingen

20 dess ledamot skulle få åter inträda i Lagstiftande Församlingen. Till denna invaldes derföre ungt folk, synnerligen rättslärda, hvilka i provinserna utmärkt sig genom insigt och talang, men icke egde någon politisk erfarenhet. Så voro äfven Girondisterna till stor del talangfulla unga män, många af det ädlaste sinnelag, men i politiskt hänseende intagne af antikens filosofemer och republikanska läror. Konungamak-

30 tens försvagande, möjligen upphäfvande, låg derföre i deras plan, ehuru de ingalunda delade Jakobinernas blodiga passioner. Likväl drefs partiet för sina republikanska planers framgång af omständigheterna till steg, hvilka dess bättre del i sitt sinne ogillade. Och då det sökte uppträda mot fortgången af den rörelse, det väckt och gynnat, föll detsamma ett offer för de radikala revolutionsmännerna, lemnande segern åt Robespierre och guillotinen.

I den början af arbetet, Ref. sett, ger Förf. nu, efter blott en hastig återblick på revolutionens föregående vexlingar, en bild af de personligheter, som i detta drama skola uppträda, samt af de tidigaste scenerna, hvilka redan förebåda det kommande. Äfven i sagde återblick fäster sig Förf. förnämligast vid det personliga deltagandet i Revolutionens händelser, och vi se sålunda alla dess förnämsta personer, från Mirabeau till Robespierre, redan här aftecknade. Omständligt skildras äfven Ludvig XVI.s misslyckade flykt, såsom ett af denna tids mest tragiska äfventyr. Personernas beröringar i det enskilda lifvet, deras i församlingen och klubbarne hållna tal, ledande artiklar i de af dem utgifna blad o. s. v., utgöra en betydlig del af bokens innehåll; hvilket utvisar, att vi icke utan skäl benämnt arbetet ett memoirebibliotek, äfvensom detta innehåll antyder, att det måste ega ett mer än vanligt intresse.

40 Detta berättelsens intresse är också hufvudsak; ty de reflexioner, Förf. gör, äro vanligen mera snillrika och lysande, än upplysande och sanna. Märkvärdigt hos en Fransman är dock, hvad Lamartine säger om revolutionens allmänna orsaker. Hufvudsumman deraf innefattas i följande ord: »adertonde seklets skepticism fäste sig blott vid Kristendomens yttre former och öfvernaturliga dogmer, men upptog med passion hans moral och hans sociala anda.» Två tusen år, anser Förf., behöfde kristendomen väl, för att förnya sinnena, sedan måste dess anda göra sig gällande i institutionerna.

Märkvärdigt är detta bedömande såsom bevis för allmänligheten af det upphöjdare historiska betraktelsesätt, hvilket icke söker händelsernas orsaker i den ena eller andra särskilda företeelsen, utan i folkens och mensklighetens hela utveckling.

50 Det börjar numera tillhöra endast vissa salarierade historieförfalskare att tillskrifva verldshistoriska händelser några »individens» upptåg, hvilkas goda eller onda art bedömes hufvudsakligen efter samma individens titulaturer. De förmå icke inse, att dermed nuförtiden äfven hos de minst bildade läsare åstadkommes endast ett visst leende, som betyder: »så fulla voro vi icke». Kunde nemligen detta slags historie-

skrifvare ega något större inflytande, så vore det väl det mest förderliga, emedan det skulle utrota tron på en försyn i historien och lemna denna till en tummelplats åt mer eller mindre förvirrade individers infall.

Glädjande är det derföre att se en upphöjdare betraktelse blifva mer och mer rådande. Och vi bekänne, att i vår tanke den nyaste historiens sträfvande icke mera sannt kan uppfattas, än då dess värf förklaras vara, att i samhällsinstitutionerna och folkens ömsesidiga förhållanden göra kristendomens anda gällande. Det förutsättes då, att den föregående kristna tiden infört denna anda i sinnelaget; och nekas kan åtminstone icke, att detta utgjort denna tids sträfvande. Men å andra sidan måste väl medges, att sistnämnda ändamål blifvit så ofullkomligt vunnet, att alla tidens ifrande män beklagat just sinnelagets mer och mer stigande förderf. Hvad i dessa klagomål tillhör sanningen, kan då endast tillskrifvas det falska och ensidiga i sjelfva sträfvandet, hvilket i stort taget måste bära samma frukt, som i munklifvets inskränkta krets det uteslutande bemödandet att helga sinnelaget, genom att undfly verlden, d. ä. handlingens verld. Så kan icke heller en sann sinnelagets förädling tänkas, der denna motarbetas af lagar och institutioner, der dess kristendom anses vara och hafva varit en motsats till samhällslifvets syndfulla väsende. Såsom den enskilda människan för sin förädling behöfver en dess vetande och håg motsvarande yttre verksamhet, så kräfves utan tvifvel äfven för folkens intellektuella och moraliska förkofran ett samhällsskick och en folkrätt, hvars bestämningar icke utgöra undantag från regeln för sinnelagets fordrade fullkomnande. Men att medeltidens, eller ens den protestantiska statens, samhällsformer skulle motsvarat fordran på ett samhälle i kristendomens anda, lärer icke kunna påstås. Än mindre att nationernas af svärd och eld reglerade ömsesidiga förhållanden egt något med denna anda gemensamt.

Mångfaldigt påstås, att nämnda den nyare historiens riktning vore ett affall från sjelfva kristendomen. Och så vidt denna sättes endast i sinnelagets förädling, utan afseende på samhällsinstitutionernas, kan påståendets rättighet icke nekas. Otvunget medgifves också derföre från motsatta sidan, att en ny, en annan uppfattning af kristendomens läror är för den nya tiden utmärkande. Denna nyhet är öfverhufvud den redan nämnda, tron på religionssanningarnes användbarhet för detta lifvet, och icke blott för den ena eller andra samhällsverksamheten, utan för alla dennas sferer, så att ingen af dem är för läran oåtkomlig eller ligkiltig, tvärtom ingen så verldslig, att någon annan sfer kunde vara företrädesvis kristlig. Att frågan om människans rättigheter nu träd i förgrunden jemte den om hennes skyldigheter, är en naturlig följd af denna det allmänna medvetandets fortgång. Ty der blott öfvertygelsen och sinnelaget skall helgas, under tillbakadragenhet från samhällslifvet, såsom dess oheliga motsida, der är försakelsen den enda dygd, som kan yrkas. Men samhället består blott såsom en sammanfattning af ömsesidiga rättigheter och skyldigheter; och med utträdandet i samhällslifvet, för att uppfylla de sednare, gör människan sig äfven beroende af de förra. Ja det är till en viss gräns hennes skyldighet, att utkräfvat hvarje allmän samhällsrättighet, emedan dess nedläggande skulle göra rättigheternas åtnjutande beroende af tillfälligheter och småningom undergräfvat deras erkännande.

Men ämnet förleder oss att glömma en referents pligt. Till dess fullgörande anföra vi här, såsom prof af Förf.s stil, hans skildring af Robespierre's personlighet och syften. Vi erinre härvid, att man i

utländska recensioner förebrått Lamartine någon partiskhet för denna den blodiga revolutionens fränstötande representant. Huru dermed än må förhålla sig, i denna första teckning skönjes blott Lamartines allmänna sträfvande, att endast med mild hand vidröra de hädangångnes brister och brott.

Robespierre.

10 »Ännu i skuggan och bakom cheferna i nationalförsamlingen började en hittills nästan okänd man att visa sig verksam, lifvad af en tanke, som tycktes förbjuda honom all tystnad och all hvila; vid alla tillfällen tog han ordet och angrep utan åtskilnad alla talare, till och med Mirabeau. Nedjagad från tribunen, uppträdde han åter dit följande dag; förödmjukad genom sarkasmerna, nedtystad genom knotet, förnekad af alla partier, försvinnande mellan de stora athleter, som på sig fäste allmänna uppmärksamheten, var han oupphörligt besegrad, aldrig uttröttad. Man skulle kunnat tro, att en inre profetisk genius på förhand uppenbarat honom fåfängligheten hos alla dessa talenter, viljans och tålmodets allmakt, samt att en
20 blott af honom hörd röst talade till honom i hans själ: 'Dessa, som förakta dig, de höra dig till; hela denna revolution, som icke vill se dig, skall koncentrera sig i dig; ty du har ställt dig i dess väg som den oundvikliga ytterlighet, till hvilken all impuls slutligen syftar!' Denne man var Robespierre.

Det finnes afgrunder, hvilka man icke vågar mäta, och karakterer, till hvilkas djup man icke vill tränga, för att icke der finna alltför mycket mörker och alltför mycken fasa; men historien, som eger tidens obevekliga öga, får icke hejda sig för dessa fador, utan måste förstå det, som hon åtager sig att berätta.

30 Maximilien Robespierre var född i Arras af en fattig, ansedd och aktad slägt; hans far, som dött i Tyskland, var af Engelskt ursprung. Detta förklarar den anstrykning af Puritan, som fanns i denna natur. Biskopen af Arras hade bekostat hans uppfostran. Vid utgåendet från college't hade den unga Maximilien utmärkt sig genom flit och stränga seder. Litteraturen och advokatens sysselsättningar upptaga hans tid. Jean Jacques Rousseaus filosofi hade trängt djupt i hans intelligens; denna filosofi, som här fann en verksam vilja, hade icke förblifvit en död bokstaf, utan hos honom öfvergått till en dogm, en tro, en fanatism. Uti en sekterists starka själ blir hvarje öfvertygelse
40 sekterism. Robespierre var politikens Luther; i sitt mörker rufvade han öfver den orediga tanken på en förnyelse af den sociala och moraliska verlden, likasom öfver en dröm, hvilken gagnlöst sysselsatte hans ungdom, då revolutionen erbjöd honom det, som ödet alltid erbjuder dem, hvilka uppmärksamt följa dess gång, ett tillfälle. Han grep det. Han blef utnämnd till deputerad af tredje ståndet i états généraux. Måhända ensam bland alla dem, som i Versailles öppnade första scenen af detta omätliga drama, anade han dess upplösning. I likhet med människosjälen, hvars säte i kroppen de lärde icke känna, kan ett helt folks tanke stundom slumra i den mest
50 obekanta individ af en stor massa. Man får icke förakta någon människa, ty ödets finger sätter sitt märke i själen, icke på pannan. Hvarken i sin börd, i sitt snille eller i sitt yttre hade Robespierre någonting, som på honom kunde fästa människors uppmärksamhet. Från honom hade ingenting glänsande utgått; hans bleka talent hade uppenbarat sig blott i domsalen eller i akademierna inom hans

provins; några ordrika tal, fyllda med en filosofi utan nerv och nästan liknande ett herdaqvåde, några kalla och konstlade poëmer hade utan någon framgång för honom infört hans namn bland alla de andra obetydligheterna i den tidens literära samlingar; han var mer än okänd, han var medelmåttig och föraktad. I hans ansigte fanns ingenting af det, som förmår blicken att stadna, när den sväfvat öfver en stor församling af menniskor; i fysiska karakteren fanns ingenting skrifvet på denna helt och hållet inre makt; han var revolutionens sista ord; men ingen kunde läsa det.

Robespierre var liten till vexten, hans lemmar voro smala och kantiga, hans gång ojemn, hans attituder sökta, hans åtbörder oharmoniska och utan gratie; hans något skarpa röst sökte de oratoriska böjningarne, men fann ingenting annat, än monotoni och matthet; hans panna var väl bildad, men låg och starkt hvälfd öfver tinningarne, likasom skulle massan och den orediga rörelsen af hans tankar med våld utvidgat densamma; hans blå ögon, beslöjade af de vid kanterna spetsiga ögonlocken, lågo djupt i sina hålor, och blixtarne från dem voro temligen milda, men obestämda och fladdrande, likt återskenet från en af ljustet träffad polerad stålyta; hans näsa, liten och rak, var starkt spänd genom de för mycket böjda och uppåt spända näsborrarna; hans mun var stor, hans läppar voro tunna och obehagligt hopknipna i munvinklarne, hans haka kort och spetsig, hans hy blekt gul, likasom hos en sjuk eller hos den, som blifvit aftärd af nattvak och meditationer. Det vanliga uttrycket i detta ansigte var en klarhet på ytan öfver en botten af allvar och ett småleende, som sväfvade på gränsen mellan hån och gratie. Det fanns mildhet deri; men denna mildhet var olycksbådande. Det öfvervägande draget uti hans fysiognomi, till dess helhet betraktad, var den besynnerliga och oupphörliga spänningen af pannan, ögonen, munnen, af alla ansigtets muskler. Vid närmare betraktande såg man, att alla dragen i hans ansigte, likasom hela arbetet i hans själ, utan afledning konvergerade mot en enda punkt och med en sådan makt, att viljan aldrig förlorade sin kraft hos denna karakter, och att han syntes på förhand se allt, hvad han ämnade uträtta, likasom skulle han redan i verkligheten haft det i verkställighet under sina ögon.

Sådan var nu den man, som i sig skulle absorbera alla de andra och göra dem till sina offer, efter det han gjort dem till sina verktyg. Han tillhörde icke något parti, men ändå alla de partier, som ömsevis tjenade hans ideal af revolution. Deruti låg hans styrka; ty partierna stadnade stilla, men han gjorde det aldrig. Han ställde detta ideal som ett mål framför hvarje revolutionär rörelse, och han gick fram deremot med dem, som ville uppnå detsamma; när målet var öfverskridet, flyttade han det sedan längre fram och närmade sig ytterligare dertill med andra män, samt fortfor på detta sätt, utan att någonsin träda ifrån vägen, utan att någonsin stadna, någonsin taga ett steg tillbaka. Revolutionen, decimerad under sin väg, måste oundvikligen en dag samla sig uti en sista expression. Han ville, att denna skulle bli han sjelf. Han hade med revolutionen införlifvat sig hel och hållen med principer, tankar, passioner och hat. När han införlifvade sig med henne, tvang han henne att en dag förkroppsliga sig i honom. Denna dag var ännu långt aflägsen».

Vi skola framdeles vid bättre utrymme låna ur denna bok den, så mycket deltagande väckande berättelsen om Ludvig XVI.s flyktförsök.

Här återstår att nämna, att arbetet, som utgifves i 10 à 12 häften om 6 ark, af Subskribenter erhålles till 33 kopek S:r häftet. Sju till åtta häften torde redan hafva utkommit och hela arbetet kan i nästa Juni hitförväntas.

2. OM GUDS RIKE AF UHLICH. UPSALA 1847. (48 KOP. S:R.)

10 Denna för Svenska litteraturen märkvärdiga skrift är en öfversättning från originalets andra upplaga. Den första utkom 1845 under titel: »Das Büchlein vom Reiche Gottes». Författaren är den bekanta
föreståndaren för en Nyprotestantisk församling i Magdeburg, hvilken, nyss fördömd och förföljd, redan före Marsrevolutionen vann lagligt erkännande för sin församling och sin plats inom densamma, och hvilken sednare af sina medborgares förtroende varit kallad till ledamot af den numera sprängda Preussiska nationalförsamlingen. Att han i denna tillhört venstra sidan, sammanhänger till en del med hans religiösa åsikter; men skäl gifves också att förmoda, att de förföljelser, han och de med honom liktänkande fått vidkännas, uppfostrat honom
20 för denna plats. Ty det kan tagas för afgjort, att tvångsåtgärder mot en liflig och upprigtig öfvertygelse, hvilka icke blifvit framkallade af någon olaglig handling, likasom tvinga individen till undersökningar och fordringar utöfver den krets, som den ifrågavarande forskningen egentligen tillhört.

Uhlich's skrift utmärker sig genom samma ädla öppenhet, som i hans offentliga uppträdande synes utgjort ett blifvande karaktersdrag. För hvarje tänkande finnes i densamma mycket att lära, huru afvikande från Förf.s än hans åsikter må vara. Endast för den, som anser människans högsta vetande böra vara för menskligt förnuft fremmande,
30 kan dess innehåll och syftning synas fördömlig.

Under tolf rubriker: »Om människan, om Frälsaren, om himmelriket; tron på Kristus, på Gud, på den Heliga Ande; sinnelag, gerning, enskilda lefnadsförhållanden; motsats till Guds rike, tillväxt i Guds rike, Guds rikets salighet» – framställer Förf. kristna lärans hufvudsatser. Hvarje tretal af dessa kapitel har äfven de allmännare öfverskrifterna: »Inledning; Tro; Kärlek; Hopp». Formen för framställningen är den af satser, med tillagda förklaringar samt bibelspråk och hänvisningar till bibelställen. Skriften utgör sålunda ett slags kateches eller teologiskt kompendium. Framställningen är enkel och klar och lemnar
40 öfverallt hänvisningar till läsarens egen undersökning, emedan äfven de stycken, vi nyss benämnt »förklaringar», till hufvudsaklig del bestå af sådana hänvisningar.

Beklagligtvis har öfversättningen råkat i en mans hand, hvilken sedan han temligen oklanderligt fullgjort detta sitt åtagande, ansett sig kallad att i en »Öfversigt» uttala sitt bifall till Uhlich's åsikter. Denna öfversigt kan nemligen anses för fullkomligt misslyckad och påkallar blott läsarens öfverseende.

50 HUSDJURENS SJUKDOMAR, DERAS KÄNNETECKEN, ORSAKER OCH BEHANDLING; AF MEDICINALRÅDET DR. E. HERING. BEARBETAD OCH TILLÖKT AF G. L. DANNSTRÖM. H. 1–3 STOCKHOLM 1848. (2 R. 20 K. SR.)

Till de omsorger, genom hvilka Styrelsen i sednare tider gagnat landet, hör äfven anskaffandet af Veterinärläkare för de skilda länen. Af

dessas inflytande kan man vänta, att äfven bland landtbrukare en mera rationel behandling af husdjurens sjukdomar skall vinna insteg.

Närvarande arbete, en »speciell Veterinär Pathologi och Therapi,» är väl egentligen ämnad för den vetenskapligt bildade läkaren. Dess tjenlighet synes vitsordas af dess begagnande såsom lärobok vid »de flesta Tysklands Veterinärskolor.» I Svenska litteraturen torde det också utgöra det enda arbete i sitt slag. Men äfven för den bildade landtbrukaren bör detsamma blifva af stort gagn, om icke för att kurera husdjurens sjukdomar, hvartill endast läkaren synes kunna begagna det, likväl för att igenkänna de sjukdomar, i hvilka läkarens biträde oundgängligen erfordras, äfvensom för vidtagande af de allmänna åtgärder och försigtighetsmått, hvilka dels vid lindrigare åkommor äro för botandet tillräckliga, dels vid de svårare hämma sjukdomens framsteg och isynnerhet vid smittosama sjukdomar hindra dessas spridande. Alla dessa omständigheter äro viktiga nog, för att göra boken gagnelig, isynnerhet då den innehåller vetenskapens nyaste rön i ämnet, och då dessas framställning i den patologiska delen är lätt fattlig för hvarje eftertänksam läsare.

Till exempel, huru högt Svenska böcker numera i vårt land betalas, erinna vi: att då detta arbete i Sverige för subskribenter kostar 2 Rdlr. 40 sk., för köpare 3 Rdlr. 16 sk. B:ko, så kostar det här 4 R:dlr. 14 sk. B:ko.

4. HANDBOK I DET PRAKTISKA ÅKERBRUKET; AF M. CARLSSON. JÖNKÖPING 1847. (22 KOP. SR.)

5. KATEKES I JORDBRUKETS KEMI OCH GEOLOGI; AF J. F. W. JOHNSTON, PROFESSOR M. M. ÖFVERSÄTTN. FRÅN 5:TE ENGELSKA ORIGINALUPPLAGAN. JÖNKÖPING 1846. (11 KOP. SR.)

Den förra af dessa småskrifter, Svenskt original, synes vara lika bestämd och klar i åsigter som i framställning, så att vi kunna rekommendera den till granskning för någon jordbrukets och upplysningens vän, som önskade i Finsk öfversättning gifva Finska allmogen del af nyare tiders insigt och erfarenhet uti nämnda modernäring. Isynnerhet öfvertygande är Förf. i fråga om menskliga insigtens och ansträngningens förmåga, att motarbeta jordmonens och väderlekens skadliga inflytanden. Med varma ord visar han, huru menniskan oftast skyller på väder och vind, hvad endast bristande håg och omtanke å hennes egen sida vållat.

Utän förmåga att tillförlitligt bedöma skriftens värde, utan ledighet att ens genomgå densamma, anföra vi i stället Förf.s ord angående ett ämne, som för Finland eger stor betydhet, nemligen jordens bränning. Deras större eller mindre värde må gälla för ett bedömande.

Om Jordskorpans bränning.

»Om nyttan af jordens bränning hafva många olika meningar uppkommit bland allmogen. En del gör för mycket, en annan del för litet i detta afseende.

Alla odlingar, som verkställas på sidländt mark och som har åtminstone 6 tum djup mull hvilande på kall lera, kunna utan skada brännas. Tvärtom är en sådan bränning nyttig, emedan jorden derigenom uppvärms, och alla för växterna skadliga ämnen i så beskaffad jord bortjagas genom hettan; men man må icke anse askan

för gödning; ty i och för sig sjelf innehåller aska icke någon gödande kraft. Den verkar ungefär på samma sätt som kalk, och kan således icke användas på mager och mullfattig jord.

Deremot verkar den liksom kalken välgörande på all lerjord och sådan jord, som besväras af syra, såvida ordentlig gödning under begagnandet af askan mellankommer.

10 Då bränning på sådan jord, som här ofvan är uppgifven, företages, kan visserligen en gröda på askan utan någon gödning tagas, och denna gröda betalar vanligen odlings och bränningsbesväret; men flere grödor vill jag icke råda någon att prätta ur jorden, förrän en ordentlig gödning föregått, såvida icke destomera gynnsamma omständigheter skulle föranleda afvikelser härifrån, som t. ex. om jorden, der bränningen skett, är af en kraftig beskaffenhet och ovanligt mullrik, då i sådant fall tvenne grödor kunna utan skada för jorden tagas. Men derefter bör jorden undergå ett ordentligt sommarbruk med full gödning, eller ock med andra sädets utläggas till gräs.

20 Askans liksom kalken är af den beskaffenhet, att den upplöser alla af vatten bundna delar i jorden och såmedelst tvingar denna att lemna all sin kraft och näring ifrån sig åt växterna; och i samma mån, som denna retande egenskap hos askan visar sin verkan, i samma mån behöfver jorden också undsättning af verklig gödsel, om den icke helt och hållet skall utsugas.

Orsaken, hvarföre bränningen af en del jordbrukare blifvit ansedd för skadlig, kan icke vara någon annan än den, att de i brist på kännedom om askans verkande förmåga tagit 3 à 4 grödor efter bränningen, innan jorden kommit i åtnjutande af någon egentlig gödning.

30 Härtill hafva de troligen blifvit föranledda genom den ypperliga skörd, som följt straxt efter bränningen, hvilken liksom lockat dem att vidare fullfölja med såningen flere år å rad, tills jorden blifvit utarmad, och då slutligen ingenting mera vill växa på denna, så oförnuftigt behandlade jorden, har bränningen fått uppbära skulden. Mångfaldiga andra misstag af samma art göras i åkerbruket, hvaraf origtiga slutföljder dragas till stor skada för sakens framgång.

40 Det kommer att bero af jordegaren sjelf, huruvida bränningen kommer att medföra nytta eller skada; ty öfverskrides gränsen för jordens sädande efter bränningen, så blir den bestämdt skadlig; men lämpas detta efter den kraft, jorden i sig sjelf har, så blir den lika säkert nyttig. Jag vill därför tillråda hvar och en, som icke med säkerhet kan urskilja detta, att hellre taga blott en skörd efter bränningen, än tvenne, emedan ingen förlust på detta sätt kan uppkomma; helst som första skörden, såvida annars allt rätt tillgått, vanligen betalar odlingskostnaden, men ett oförsigtigt förfarande deremot kan förorsaka en förlust, som icke på många år kan ersättas. Ty bränningen kan redan med en skörd uttömma alla jordens krafter, ifall dessa icke i desto större grad förefinnas.

50 På kalkblandad och starkt sandblandad jord bör bränning icke verkställas. Likvisst har jag på Gottland sett jordbränningar anställda på kalk- och sand-jord, som icke haft mer än tre tums mullbetäckning. Denna jord har också blifvit förstörd, måhända för alla tider, såvida icke påfyllning af tillräcklig mull eller en ovanligt kraftig gödning mellankommit; men detta är sällan fallet.

På Gottland verkställles mycket jordbränningar, men utan urskilj-

ning; ty myrorna och kalkbackarna undergå utan åtskilnad samma operation.

Detta är ganska ledsamt; ty Gottland kunde med ett annat jordbruk blifva lika så bördigt som Skåne och måhända i vissa fall öfverträffa denna provins, emedan mull och kalk finnes till öfverflöd; men dessa rikedomar ligga hvar för sig och gifva i sitt oblandade tillstånd ringa skörd, emedan mullen ligger dränkt i vatten, och den mullfattiga kalken under torra somrar icke kan framalstra någon ordentlig gröda».

10

Tillämpningen af Förf.s ord på Finska förhållanden behöfver icke efterletas.

Hr. Johnstons namn har en vetenskaplig auktoritets klang i hela Europa. I närvarande lilla brochyr har han framställt vetenskapens läror i den enklaste form af frågor och svar. Så heter det t. ex. efter flera frågor och svar, hvilka förklara, hvad kalksten, bränd kalk, släckt kalk, mild kalk är, samt huru vatten och luft inverka på desamma:

»Fr. Har bränd kalk en annan verkan på jorden än mild kalk?

Sv. Den förstnämnda verkar på samma sätt men mera hastigt.

Fr. Huru verka de beggedera?

20

Sv. De verka genom att förse vexterna med den kalk, som de sednare behöfva till sin näring – genom att förena sig med syrorna i jorden, så att dennas surhet undanröjes – och genom att förvandla jordens vegetabiliska ämnen till tjenlig föda för vexterna».

I sådan form genomgår Förf. alla jordarters och vexters delar, ända till deras kemiska grundämnen, beskriver bådas förvandlingar och metamorfoser, samt huru de inverka på hvarandra. Han ger med ett ord vetenskapens resultat till pris åt de olärdaste.

J. V. S.

30

42 FINNES EN FINSK PROSA?

Litteraturblad n:o 13, december 1848

Bland de många frågor, den unga Finska litteraturen icke gjort sig, tro vi äfven den frågan vara ny: Finnes en Finsk Prosa?

Att en Finsk poësi finnes, och att den står högt nog, är en öfvertygelse, som lyckligtvis i de Finska folksångerna eger ett talande intyg för sitt berättigande. Finland har i Kalevala en episk sång, så genuin, som den hos få nationer återfinnes. Denna sång har att uppvisa partier af stor skönhet och i det hela en lika egendomlig verldsåskådning som det folklif, den afmålar. Såväl vissa lyriska delar af Kalevala som en mängd sånger i den rika Kanteletar kunna täfla med alla tidens och länders skönaste poëtiska skapelser. Och likväl kan å andra sidan sägas, att Finska litteraturen icke eger en poësi, att ställa vid sidan af andra civiliserade nationers, en poësi, som talar i bildningens namn, som uttalar de öfvertygelser och den konståskådning, till hvilken den kristna kulturen fört folken. En poësi framgången ur de bildades krets, öfverhufvud en konstpoësi, saknar Finland ännu i denna stund nästan helt och hållet.

40

När skall en sådan poësi uppstå? Säkert icke förr, än kärleken för Finskt språk, Finsk litteratur, Finsk sed genomträngt och lifvat den högre bildningen. Vi hafva ofta yttrat den öfvertygelse, att, hvad här af redan förefinnes, gjort en Svensk litteratur af något värde för framtiden

50